

Interview Jip Louwe Kooijmans

Frank van Groen

Interview met Jip Louwe Kooijmans van Vogelbescherming Nederland over de nieuwe Rode Lijst

Op de avond van 27 augustus 2018 klop ik (Frank van Groen, FvG) even voor acht aan op de

voordeur van vwg-lid Jip Louwe Kooij-

mans (JLK), met een klopper in de vorm van een specht, op de 19e en hoogste verdieping van een vrij nieuw flatgebouw op een steenworp afstand van Park Frankendaal. We maakten een afspraak om het te hebben over de nieuwe Rode Lijst. Jip, werkzaam bij Vogelbescherming Nederland (VBN), is bezig er een boek over te schrijven.

Vanaf het balkon van Jip hebben we een prachtig uitzicht over de stad. Amsterdam-Oost lijkt zo vanuit de hoogte wel op één groot bos. Tussen Park Frankendaal en de Nieuwe Ooster zijn nog net wat gebouwen van de wijk Jernzallem te zien tussen het geboonte door. In de verte doemen het IJmeer en Almere op.

FvG: *Hoe lang woon je hier en zie je wel eens wat?*

JLK: Ik woon hier nu bijna vier jaar en kijk vaak vogels vanaf dit balkon, vooral 's ochtends bij een kop koffie of thee, de kijker natuurlijk altijd binnen handbereik.

Boomvalk en Slechtvalk laten zich geregeld zien. Eénmaal zat er zelfs een Slechtvalk op het randje van mijn balkon. Soms hangt er een bellertje Ooievaars of Buizerds boven de stad. Trektellen is lastiger dan ik hoopte. Je hoort de vogels pas laat, en ze zijn dan snel al niet meer te zien vanaf het balkon. Van systematisch tellen is het daarom niet gekomen, ondanks dat ik dat in het begin wel van plan was.

FvG: *Hoe lang werk je al voor Vogelbescherming en waar houd je je zo al mee bezig?*

JLK: Dat wordt binnenkort alweer 12,5 jaar. Ik houd me voornamelijk bezig met stadsvogels. Momenteel werk ik als één van de vijf auteurs aan een boek over de nieuwe Rode Lijst. Het boek heeft als titel 'Bedreigde vogels in Nederland, vogels van de Rode Lijst in hun leefgebied' en zal op de landelijke dag van Sovon op 24 november worden gepresenteerd, een 'must-have' voor elke vogelbeschermers.

FvG: *Vogelbescherming en stadsvogels, niet voor iedereen een logische combinatie. Leg eens uit?*

JLK: De stad neemt een steeds groter oppervlak in, vooral tot 1980 groeide het oppervlak stedelijk gebied. De meeste mensen komen in de stedelijke omgeving voor het eerst in aanraking met vogels, zoals in je eigen straat of eigen tuin. Dat moet dan wel mogelijk blijven. Vanzelfsprekend is dat niet. De cijfers laten zien dat hoewel het stedelijk gebied nu driemaal zo uitgestrekt is als in 1950 het aantal vogels er niet is toegenomen, een zorgelijke constatering. Sinds 1980 is het beleid om de stad te verdichten en dat heeft een belangrijke negatief effect op de hoeveelheid vogels in dit gebied. In stedelijk gebied is nu nog maar 60% van het aantal vogels over ten opzichte van het jaar 1980.

FOTO: BAREND VAN REMERDEN, 2015

Jip Louwe Kooijmans

FvG: *Waarom is er een Rode Lijst?*

JLK: het opstellen van een Rode Lijst vloeit voort uit internationale Europese verdragen waar Nederland voor getekend heeft. De nieuwe Rode Lijst is daarom opgesteld in opdracht van de overheid, door Sovon. Normaal gesproken wordt de lijst elke tien jaar geactualiseerd, vooral op basis van gegevens van het Netwerk Ecologische Monitoring (NEM), zoals het weidenvogelmeemeter en het Meetnet Urbane Soorten. Waarschijnlijk vanwege bezuinigingen en andere prioriteiten is sprake geweest van drie jaar uitstel. De Rode Lijst verplicht overigens tot niets, maar kan wel helpen prioriteiten aan te brengen in beleidsdoelen.

FvG: *Hoe wordt de Rode Lijst samengesteld?*

JLK: dat is een relatief ingewikkeld verhaal. In Nederland kijkt men naar populatieontwikkelingen vanaf 1950 bij het samenstellen van de Rode Lijst. In andere landen wordt vaak gekeken naar de situatie van 30 jaar terug. Tegenwoordig wordt ook geopperd te denken in drie generaties om voor- en achteruitgang van vogels op tijd in de gaten te hebben. Dat ligt voor elke soort anders. Elke methode heeft voor- en nadelen. Neem de Spreuw. In Nederland nam de Spreuw na 1950 flink toe om pas vanaf 1980 weer sterk af te nemen. Omdat we vanaf 1950 kijken kwam de Spreuw vorig jaar niet op de Rode Lijst terecht. Wanneer we vanaf 30 jaar terug hadden gekeken was dat zeker wel gebeurd. Daarom heeft Vogelbescherming ook de Oranje Lijst ontwikkeld als een soort 'early warning'. Hier staan soorten op als Schollekster, Kievit, Waterhoen en Spreuw die nog niet op de Rode Lijst staan, maar waar het wel slecht mee gaat, en waar actie geboden is. Als een soort eenmaal op de Rode Lijst staat ben je al aan de late kant.

Vogelbescherming heeft als leus 'Keep the common birds common'. Vanzelfsprekend is dat niet, zie het voorbeeld van de Veldleeuwerik die in de jaren zeventig vrijwel overal algemeen voorkwam, en nu de Spreeuw.

FvG: Toch staan er ook vogels op de Rode Lijst waar het goed mee gaat en die Nederland bezig zijn te koloniseren. Hoe zit dat?

JLK: Dat klopt, zo neemt de Zearend bijvoorbeeld toe, maar omdat het om maar een kleine populatie gaat is de soort nog wel kwetsbaar. Vandaar de vermelding op de Rode Lijst.

FvG: Vertel eens wat over dat nieuwe boek? (Jip laat me vervolgens een indrukwekkende reeks tabellen en grafieken zien voor in het boek.)

JLK: We hebben de vogels onderverdeeld naar leefgebied. Elk habitat heeft een paar karaktersoorten. In stedelijk gebied zijn dat bijvoorbeeld Gierzwaluw, Huismus, Turkse Tortel en Zwarte Roodstaart. Bij elke groep hoort een verhaal. Met bosvogels en moerasvogels gaat het recentelijk goed. Voor moerasvogels zijn in het verleden maatregelen genomen als vervolg op een actieprogramma van VBN. Dat was relatief makkelijk omdat het voornamelijk natuurgebieden betreft waar relatief weinig andere belangen spelen. Tegenwoordig gaat het vooral slecht met vogels van het agrarisch gebied. Hier spelen ook andere belangen een rol en daarom is het extra moeilijk hier resultaat te boeken. Ook met kustvogels gaat het slecht. Zo staan alle sterns op de Rode Lijst. Uit de grafieken blijkt dat het deze groep zelfs slechter vergaat dan de vogels van agrarisch gebied.

FvG: Hoe gaat VBN te werk bij het ontwikkelen van beschermingsacties?

JLK: Allereerst is onderzoek nodig. Waarom gaat een soort achteruit? Als dat bekend is moeten maatregelen uitgetest worden die het tij kunnen keren. Van belang is bewezen effectieve maatregelen te ontwikkelen. Die kunnen dan in een later stadium, hopelijk op grote schaal, en door meer partijen, worden uitgerold. Goede voorbeelden zijn belangrijk. Zo wordt op dit moment geëxperimenteerd met keverstroken om meer voedsel voor jonge Patrijzen in agrarisch gebied beschikbaar te krijgen. De eerste uitkomsten zijn hoopvol.

De kennis moet ook gebracht worden naar de plekken waar die nodig is. Zo hebben we ons in stedelijk gebied in eerste instantie gericht op gebouw-bewonende soorten. De kennis is nu aanwezig en is beschikbaar in de 'Checklist Groen Bouwen', die door bouwers en ontwikkelaars gebruikt kan worden. Sinds kort is er ook een digitale versie. Ook de aanbevelingen die je kan krijgen om je tuin in te richten via de website 'mijn-vogeltuin.nl' is een goed voorbeeld.

FvG: Leuk zo'n checklist, maar bestaat niet het risico dat zoiets beperkt blijft tot enkele voorbeeldprojecten?

JLK: Daar heb je op zich gelijk in. Daarom is het ook van belang dat beleid ontwikkeld wordt. Het zou er gewoon bij moeten horen om bij stedelijke ontwikkeling ook rekening te houden met soorten als Gierzwaluw en Huismus. Zestien van de 380 Nederlandse gemeenten zijn gelukkig bezig beleid te ontwikkelen op dit vlak, waaronder Amsterdam.

FvG: Heb je nog tips voor Amsterdamse vogelbeschermers?

JLK: Laat ik het algemeen houden. Je kan het beste invloed uitoefenen waar die effectief is. In het agrarisch gebied rond Amsterdam liggen kansen door met goede ideeën te komen en te werken met terrein beherende organisaties als Natuurmonumenten en Staatsbosbeheer, maar ook met Agrarische Natuurverenigingen. Zoals gezegd spelen in dit gebied meerdere belangen. Tegenwoordig heeft men het over natuur-inclusieve landbouw. Weidevogels beschermen betekent maatwerk bieden, in goed overleg met de terreinbeheerders.

Ook de gemeente is invloedrijk. In Amsterdam werken een paar goede stadsecologen en omdat ze bij de Dienst Ruimtelijk Ordening (DRO) zijn tewerkgesteld kunnen ze in een vroeg stadium zaken in gang zetten.

Daarnaast biedt de politiek kansen. Er is veel bereidheid mee te denken en ook zaken op de rails te zetten met betrekking tot het ontwikkelen van meer natuur in de stad en op een meer duurzame manier met onze leefomgeving omgaan. Je moet het ijzer smeden als het heet is.

FvG: Soms hebben mensen het gevoel dat de gemeente Amsterdam een groot veelkoppig monster is dat niet erg geneigd is tot veranderen. Dat lijkt in tegenspraak met wat je net zei.

JLK: Verandering stuit op weerstand. Niet iedereen ziet de urgentie. Veranderen kost soms meer tijd dan je zou willen. Maar we rijden nu toch ook met een autogordel om, en roken is ook niet meer vanzelfsprekend. Geef de moed daarom niet op, de aanhouder wint.

FvG: Ik heb de indruk dat lokale beschermingsacties zich vooral richten op zaken die niet goed gaan. Hoe zie jij dat?

JLK: Reageren op wat verkeerd gaat is op zich logisch maar levert vaak weinig op. Het kan tot weerstand bij anderen leiden en het draagvlak voor natuur verkleinen. Bij reageren ben je vaak al te laat. Ik zou zeggen 'Denk mee, niet tegen'.

FvG: Er zijn nog veel plantsoenen met louter exoten, met een marginaal vogel- en insectenleven. Zou daar niet wat aan kunnen worden gedaan?

JLK: Helemaal mee eens. In eerste instantie hebben we ons gericht op gebouw-bewonende soorten omdat die het meest in de verdrukking zaten. Bij de inrichting van plantsoenen en groenstroken valt nog veel winst te behalen. Hier gaat VBN de komende tijd meer aandacht aan besteden. Er zijn al goede voorbeelden hoe het wel kan. Zo is de berm van het Zeeburgereiland en het Steigereiland bloemrijk ingericht, met veel insecten. Vooral de eieren, larven en poppen van de vele insecten zijn belangrijk voedsel voor vogels.

FvG: Vaak wordt gezegd dat natuur alleen maar geld kost, maaïen en asfalt zou goedkoper zijn.

JLK: Dat valt nog te bezien. Zo wordt het gazon hier voor mijn deur wel 25 keer per jaar gemaaid. Ook dat kost geld. Tweemaal maaïen en afvoeren van het maaisel is goedkoper en levert voor de natuur veel meer op.

Al met al hebben we heel wat besproken over de nieuwe Rode Lijst en de implicaties voor bescherming en beleid, ook kijkend naar de lokale situatie. Ik dank Jip voor zijn tijd en zijn tips.